

JulkICT Kekäläinen Maria(VM)

12.10.2020
JULKINEN

Asia

Berliinin julkilausuma arvopohjaisesta digitalisaatiosta

Kokous

Korkean tason konferenssi arvopohjaisesta ja käyttäjäkeskeisestä digitalisaatiosta 08.12.2020

U/E/UTP-tunnus

Käsittelyvaihe ja jatkokäsittelyn aikataulu

EU:n neuvoston puheenjohtajamaa Saksa on valmistellut julkilausuman arvopohjaisesta digitalisaatiosta. Julkilausuman virallinen nimi täsmentyy valmistelun edetessä. Julkilausuma on tarkoitus hyväksyä korkean tason konferenssissa arvopohjaisesta ja käyttäjäkeskeisestä digitalisaatiosta 8.12.2020. Konferenssi järjestetään verkossa.

Saksa julkaisi ensimmäisen luonnoksen julkilausumasta 17.7.2020. Julkilausumaa valmistellaan puheenjohtajamaa Saksan johtamassa ja jäsenmaiden edustajista koostuvasta Berliinin julkilausumaa koskevassa ohjausryhmässä. Julkilausumaluonnosta käsitellään kuudessa ohjausryhmän kokouksessa elokuusta marraskuuhun.

Suomen kanta

Suomi tukee julkilausumaa (julkilausumaluonnos 27.9.2020).

Hallitusohjelman mukaisesti Suomi kehittää säädösympäristöä ja hallintoa siten, että ne mahdollistavat digitalisaation ja kestäväen kehityksen sekä laajan kokeilukulttuurin. Julkisen sektorin teknologia- ja digitalisaatiokyvykkyyttä sekä julkisen ja yksityisen sektorin yhteistyötä pyritään kehittämään.

Suomi voi tukea julkilausumaluonnoksessa esitettyjä periaatteita. Julkilausumaluonnoksen arvopohjaista ja perusoikeuslähtöistä lähestymistapaa digitaaliseen muutokseen voidaan pitää kannatettavana. Suomessa digitaalisen yhteiskunnan kehittämisessä tärkeänä pidettävät avoimen hallinnon periaatteet eivät kuitenkaan korostu julkilausumaluonnoksessa.

Suomi pitää tärkeänä julkilausumaluonnoksessa esitettyjä tavoitteita ja keinoja parantaa sosiaalista ja digitaalista osallisuutta sekä digitaalisia taitoja. Suomen mukaan tavoitteeksi on asetettava kaikkien yhdenvertainen osallistaminen mukaan digitaaliseen muutokseen. Vastattaessa talouden ja teknologian muutoksen sosiaalisiin vaikutuksiin koulutus, osaaminen ja digitaalisen syrjäytymisen ehkäisy ovat avaintekijöitä. Digitaalinen muutos edellyttää panostuksia inhimilliseen pääomaan ja erityisesti koulutuksen ja osaamisen kokonaisvaltaista ja pitkäjänteistä kehittämistä kaikilla koulutusasteilla. Myös tutkimuksen ja koulutuksen välistä yhteistyötä tulee tiivistää.

Huomioon tulee ottaa työelämän ja koko väestön ja eri väestöryhmien tarpeet (E 24/2020 vp). Sosiaalisen ja digitaalisen osallisuuden edistämiseksi myös yhteiskunnan ja hallinnon avoimuuteen panostaminen ovat keskeisiä. Suomi pitää tärkeänä, että erityisesti haavoittuvassa asemassa oleville ryhmille (esimerkiksi lapset, ikäihmiset, vammaiset henkilöt) turvataan mahdollisuus päästä yhdenvertaisesti mukaan digitaaliseen yhteiskuntaan. Suomi suhtautuu myönteisesti julkilausumaluonnokseen esitettyyn pyrkimykseen kehittää työskentelytapoja, jotka edistävät digitaalisten teknologioiden käyttöä sopivalla ja terveyttä tukevalla tavalla sekä työn ja vapaa-ajan välistä tasapainoa.

Datan saatavuutta, hyödyntämistä ja yhteentoimivuutta tulee lisätä yli sektorirajojen. Suomi tukee julkilausumaluonnoksessa esitettyä tiedon vaihtoa koskevaa esitystä eurooppalaisten arvojen ja sääntöjen, kuten henkilötietojen suojaa koskevan sääntelyn, mukaisesti.

EU-alueen yhteentoimivia sähköisen hallinnon ratkaisuja tulee edistää. EU:ssa tulee varmistaa, että kansalaiset ja yritykset voivat asioida sähköisesti rajat ylittävästi koko unionin alueella (E 40/2020 vp). Suomi suhtautuu myönteisesti ajatukseen selvittää yhteistä eurooppalaista digitaalista henkilöllisyyttä (EUid), mutta sen tulisi ainoastaan täydentää kansallisia identiteetin hallinnan menetelmiä ja ottaa huomioon erilaiset nykyisin käytössä olevat kansalliset väestötieto- ja tunnistusjärjestelmät sekä niihin tehdyt investoinnit ja kansalliset markkinapiirteet (E 109/2020 vp).

Suomi tukee julkilausumaluonnoksessa esitettyjä pyrkimyksiä tukea ihmiskeskeisten tekoälyjärjestelmien kehittämistä julkisella sektorilla. Luottamus uusien teknologioiden, kuten tekoälyn, käyttöä kohtaan perusoikeuksia kunnioittaen on tärkeää. Suomi tukee myös pyrkimystä vahvistaa luottamusta digitaalisia ratkaisuja kohtaan edistämällä ihmisten ja yritysten mahdollisuuksia omien tietojensa hallintaan.

Tarkemmat kannat julkilausuman perusteella mahdollisesti tehtäviin ehdotuksiin muodostetaan niiden antamisen yhteydessä.

Pääasiallinen sisältö

Berliinin julkilausuman tavoitteena on edistää kansalaisten sosiaalisia ja digitaalisia osallistumismahdollisuuksia sekä vähentää digitaalisen eriarvoisuuden vaikutusta yhteiskunnassa. Lisäksi tavoitteena on lisätä kansalaisten tietoisuutta oikeuksistaan ja mahdollistaa näiden oikeuksien käyttäminen digitaalisessa toimintaympäristössä. Julkilausumassa tuodaan esiin sosiaalisia, demokraattisia ja ihmisoikeudellisia näkökohtia, joiden avulla voidaan edistää arvopohjaista digitaalista muutosta sekä vahvistaa kansalaisten luottamusta digitaaliseen hallintoon. Julkilausuma ei sisällä oikeudellisia velvoitteita jäsenmaille.

Berliinin julkilausumaluonnoksessa viitataan Tallinnan EU-ministerikokouksen 6.10.2017 julkilausumaan sähköisen hallinnon kehittämisestä. Tallinnan julkilausumasta on valmisteltu E-kirje (E 75/2017 vp). Berliinin julkilausuma poikkeaa luonteeltaan merkittävästi Tallinnan julkilausumasta, eikä sen ole tarkoitus muodostaa jatketta Tallinnan julkilausumalle. Berliinin julkilausuma painottuu yhteiskunnallisiin arvoihin, kun taas Tallinnan julkilausuma painottuu vahvemmin sähköisen hallinnon toiminnan kehittämiseen liittyviin periaatteisiin ja toimenpiteisiin.

Julkilausumaluonnos koostuu periaatteista, toimintalinjauksista sekä johtopäätöksistä, jotka sisältävät konkreettiset toimenpide-ehdotukset. Julkilausumaluonnoksen periaatteita ovat:

- Perusoikeuksien ja demokraattisten arvojen voimassaolon ja kunnioittamisen vahvistaminen
- Sosiaalisen ja digitaalisen osallistumisen parantaminen digitaalisen maailman muokkaamiseksi
- Luottamuksen vahvistaminen digitaalisen suvereniteetin, yhteentoimivuuden ja turvallisuuden avulla
- Kansalaisten mahdollisuuksien toteuttaminen parhaalla mahdollisella tavalla digitaalisessa maailmassa ja digitaalisen lukutaidon parantaminen
- Ihmiskeskeisten järjestelmien tarjoaminen ja innovatiivisten teknologioiden käyttö julkisella sektorilla
- Digitaalisen yhteiskunnan sietokyvyn ja kestävyuden kehittäminen

Julkilausumaluonnoksen periaatteissa korostetaan digitaalisten teknologioiden osoittamaa hyötyä covid-19-pandemian aikana sekä tarvetta tutkia laajemmin teknologioiden tarjoamaa potentiaalia jäsenvaltioiden digitaalisen kehityksen edistämässä pandemian seurauksena.

Julkilausuman toimintalinjauksiin sisältyy tavoitteita ja niiden toteuttamista tukevat yleisen tason toimenpiteet. Julkilausumaluonnoksessa toimintalinjauksia on yhteensä kuusi. Niiden mukaan perusoikeuksia ja demokraattisia arvoja edistetään esimerkiksi kansalaisyhteiskunnan aktiivisella osallistumisella poliittiseen keskusteluun ja pyrkimällä estämään demokraattisen päätöksenteon manipulointi uusien teknologioiden avulla. Luottamuksen parantamista kyberturvallisuuden avulla ja kunnioitusta digitaalisessa maailmassa pyritään edistämään esimerkiksi tarjoamalla luotettavia julkisia palveluja sekä tekemällä julkiset palvelut täysin saavutettaviksi mobiililaitteiden kautta huomioiden mahdollisuudet turvalliseen sähköiseen tunnistautumiseen. Lisäksi pyritään edistämään turvallisen ja yhteentoimivan sähköisen identiteetin käyttöönottoa, joka olisi laajasti käytettävissä jokaiselle kansalaiselle Euroopassa. Julkisen sektorin hallussa olevaa tietoa EU:ssa pyritään tekemään vapaasti saavutettavaksi avoimesta datasta ja julkisen sektorin hallussa olevien tietojen uudelleenkäytöstä annettu direktiivin mukaisesti.

Toimintalinjauksissa Euroopan digitaalista suvereniteettia, turvallisuutta ja yhteentoimivuutta pyritään vahvistamaan muun muassa parantamalla eurooppalaisia digitaalisia julkisia palveluja ja teknisten järjestelmien turvallisuutta sekä edistämällä tietojen vaihtoa eurooppalaisten sääntöjen ja arvojen mukaisesti. Sosiaalista osallistumista ja kansalaisten mahdollisuuksien toteuttamista digitaalisessa maailmassa pyritään edistämään esimerkiksi digitaalisten taitojen ja työkalujen kehityksellä ja käytöllä julkisella sektorilla sekä osallistamalla kansalaisia lähemmin päätöksentekoon ja varmistamalla tasa-arvoiset lähtökohdat osallistumiseen. Pyrkimyksenä on myös kehittää työskentelytapoja, jotka edistävät digitaalisten teknologioiden käyttöä sopivalla ja terveyttä tukevalla tavalla sekä työn ja vapaa-ajan välistä tasapainoa. Lisäksi tavoitteena on varmistaa, että kansalaiset ja yritykset pystyvät hallitsemaan omia tietojaan ja digitaalisia identiteettejään. Arvopohjaisten, ihmiskeskeisten ja turvallisten tekoälyjärjestelmien luomista julkisen sektorin käyttöön pyritään edistämään muun muassa vastuullisella ja ihmiskeskeisellä tekoälyn kehityksellä, joka huomioi tekoälyn käytön läpinäkyvyyden ja ymmärrettävyyden sekä EU:n kilpailukykyä edistämisen. Yhteiskunnan sietokykyä ja kestävyttä pyritään vahvistamaan esimerkiksi sillä, että

digitaalisia työkaluja käytetään keinona siirtyä kohti ilmastoneutraalia EU:a ja lisääntyneeseen datan ja teknologian käyttöön liittyviä päästöjä vähennetään.

Julkilausumaluonnoksen johtopäätöksissä jäsenvaltiot pyytävät Euroopan komissiota luomaan yhteisen toimintasuunnitelman julkilausuman täytäntöönpanemiseksi, jonka komissio ja jäsenvaltiot hyväksyisivät vuonna 2021. Tavoitteena on täytäntöönpanna julkilausuman tavoitteet ja toimenpiteet vuoteen 2024 mennessä, ja jäsenvaltiot osallistuvat toimenpiteiden toteutukseen. Ehdotettuja toimenpiteitä on lukuisia, muun muassa kampanjoiden käynnistäminen kansalaisten poliittiseen keskusteluun osallistumisen edistämiseksi sekä strategisten projektien käynnistäminen tietoisuuden edistämiseksi arvopohjaisesta digitaalisesta muutoksesta. Ratkaisuja väärän informaation tunnistamiseksi ehdotetaan kehitettävän ja lisättävän kannustimia yksityiselle sektorille julkishallinnon sähköisen tunnistautumisen käyttämiseen. Lisäksi toimenpiteiden osalta ehdotetaan harkittavaksi tapoja saavuttaa yhteisymmärrys IT-alan turvallisuus- ja yhteentoimivuusstandardeista. Oikeudellista sääntelyä ehdotetaan harkittavaksi, jotta pystytään varmistamaan alusta- tai muiden digitaalisten palveluiden tarjoajien vastuu palvelun laittomasta tai haitallisesta sisällöstä. Tekoälyjärjestelmien kehitystä varten ehdotetaan määritettävän laatustandardit tiedolle, jota kyseiset järjestelmät käyttävät, sekä paljastettavan, milloin automaattisia päätöksentekoprosesseja käytetään.

Toimenpiteiden osalta ehdotettaisiin mahdollisesti rahaston perustamista tasa-arvoisten digitaalisten mahdollisuuksien edistämiseksi, joka vähentäisi digitaalisen eriarvoisuuden vaikutuksia. Rahasto helpottaisi eräitä eurooppalaisia alueita sopeuttamaan toimintaansa teknologisen kehityksen tuomiin taloudellisiin ja sosiaalisiin muutoksiin. Lisäksi komissiota pyydetään antamaan taloudellisia apukeinoja, esimerkiksi avustuksia ja lainoja kunnille ja yrityksille, sekä ei-taloudellisia apukeinoja, kuten koulutusta, jäsenvaltioille. Koulutusohjelmia esimerkiksi tekoälystä ja tietoturvasta ehdotetaan lisättävän sekä jäsenvaltioiden käynnistävän työpajoja ja valmennuksia digitaalisista taidoista julkisella sektorilla.

Julkilausuman täytäntöönpanon edistymiseen liittyvien seurantamekanismien sisältö täsmentyy julkilausuman valmistelun edetessä. Seurantamekanismeiksi on alustavasti ehdotettu esimerkiksi arviointitaulukoiden luomista tai mitattavissa olevan edistyksen seuraamista jäsenvaltioiden täyttämien lomakkeiden perusteella.

EU:n oikeuden mukainen oikeusperusta/päätöksentekomenettely

-

Käsittely Euroopan parlamentissa

Julkilausumaa ei käsitellä Euroopan parlamentissa.

Kansallinen valmistelu

EU19-viestintäjaoston kirjallinen käsittely 29.9. – 1.10.2020

EU25-sosiaali- ja oikeusneuvoston kirjallinen käsittely 29.9. – 1.10.2020

EU30-koulutus- ja nuorisoneuvoston kirjallinen käsittely 29.9. – 1.10.2020

Eduskuntakäsittely

Julkilausumaa ei ole aiemmin käsitelty eduskunnassa.

Kansallinen lainsäädäntö, ml. Ahvenanmaan asema

Julkilausumasta ei aiheudu välittömiä muutoksia kansalliseen lainsäädäntöön.

Taloudelliset vaikutukset

Julkilausuma ei aiheuta välittömiä budjetti- tai muita taloudellisia vaikutuksia.

Muut asian käsittelyyn vaikuttavat tekijät

-

Asiakirjat

Puheenjohtajamaa Saksan laatima luonnos Berliinin julkilausumasta (27.9.2020)

Laatijan ja muiden käsittelijöiden yhteystiedot

Valtiovarainministeriö

Neuvotteleva virkamies Maria Kekäläinen, +358295530140, maria.kekalainen@vm.fi

Neuvotteleva virkamies Juhani Korhonen, +358 295 530 234, juhani.korhonen@vm.fi

Suunnittelija Waltteri Heino, +358 295 530 465, waltteri.heino@vm.fi

EUTORI-tunnus

Liitteet

Viite

Asiasanat
Hoitaa

Tiedoksi
